

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Олександр Зайківський,
старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України
ID ORCID 0000-0002-7377-9276

Розглянуто державну політику щодо управління об'єктами права інтелектуальної власності (ОПВ) у сфері національної безпеки і оборони. У сучасних умовах поняття національної безпеки розширюється за рахунок включення в нього все нових сфер суспільного життя. Велику роль стали відігравати нові параметри безпеки, пов'язані з науково-технічною революцією. Досліджено державну систему охорони інтелектуальної власності та ефективність забезпечення національних інтересів її структурними елементами, зокрема у сфері національної безпеки і оборони. Розглянуто наявні проблеми у цій сфері та розроблено пропозиції щодо їх вирішення. Зазначено необхідність створення органу центральної виконавчої влади, основним завданням якого повинно бути формування та реалізація державної політики з охорони та управління інтелектуальною власністю, а також державного органу, який від імені держави та в її інтересах буде здійснювати права власника ОПВ, що мають перебувати в державній власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, сфера національної безпеки і оборони, об'єкти права інтелектуальної власності, озброєння та військова техніка

Відповідно до Конституції України [1] захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Закон України «Про національну безпеку України» [2] визначає національну безпеку України як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших націо-

нальних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

У сучасних умовах поняття національної безпеки розширюється за рахунок включення в нього все нових сфер суспільного життя. Велику роль стали

Олександр Оністрат,
старший науковий співробітник НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України,
кандидат технічних наук
ID ORCID 0000-0001-5730-6738

відігравати нові параметри безпеки, пов'язані з науково-технічною революцією.

Ця теза розкрита в аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень «Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України» [3], у якій зазначається, що «загрози національній безпеці, від яких держава має захищати себе, суспільство і кожного громадянина, забезпечуючи тим самим сталий розвиток, що постійно трансформуються, розширюються сфери їх впливу. До традиційних загроз нині активно додаються принципово нові, виникнення яких обумовлено розвитком науки і техніки, процесами глобалізації та іншими чинниками».

Тому в сучасних умовах національна безпека неможлива без вирішення проблемних питань з управління інтелектуальною власністю та створення необхідних передумов для розвитку інтелектуального потенціалу і використання його з метою забезпечення національної безпеки.

Наразі все більшої актуальності набувають питання формування ефективної державної політики для забезпечення національної безпеки в усіх її сферах і проявах. Важливою складовою механізму формування та реалізації державної політики в сфері національної безпеки повинна стати організація та всебічне забезпечення управління інтелектуальною власністю.

Проблема полягає в тому, що в державі так і не розроблена національна стратегія охорони інтелектуальної власності, що передбачала б забезпечення захисту інтересів і прав усіх суб'єктів права інтелектуальної власності, а особливо держави, хоча спроби розробити таку стратегію здійснювалися неодноразово.

Однак, наразі недостатньо уваги приділяється проблемам управління інтелектуальною власністю у сфері національної безпеки. Наявність цих та

інших проблем обумовило вибір теми дослідження та її актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років питання забезпечення національної безпеки і оборони перебувають у фокусі досліджень провідних українських науковців, серед яких В. Бегма, В. Бадрак, О. Свергунов, О. Шевченко, Б. Щеглюк та інші, що свідчить про значний науковий інтерес до цієї проблематики. Найбільш системно такі проблемні питання, як методологія розробки стратегії національної безпеки, класифікація та ієрархія національних цінностей і національних інтересів, місце та роль стратегічного планування у сфері забезпечення національної безпеки тощо, досліджені у працях вітчизняних учених В. Горбуліна та А. Качинського [4–6].

Проблеми у сфері інтелектуальної власності досліджували такі вітчизняні науковці, як Г. Андрощук, О. Бутнік-Сиверський, Л. Глухівський, Ю. Капіца, О. Орлюк, П. Цибульов та багато інших.

Однак, питання дієвості державної системи охорони інтелектуальної власності стосовно забезпечення державних інтересів у сфері інтелектуальної власності потребують окремого розгляду.

Метою статті є дослідження державної системи охорони інтелектуальної власності та забезпечення національних інтересів її структурними елементами, зокрема у сфері національної безпеки і оборони, виявлення проблем функціонування та вироблення пропозицій щодо їх вирішення.

Основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз визначає Закон України «Про національну безпеку України» [2].

Законом визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної

влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони.

Національна безпека України — узагальнюючий результат державної політики захисту національних інтересів у всіх сферах державного і суспільного життя. Для її реалізації створюється система забезпечення національної безпеки — цілісна сукупність державних органів, громадських організацій, посадових осіб та окремих громадян, що провадять діяльність у межах законодавства України.

Національна безпека будь-якої держави внаслідок своєї багатокomпонентності потребує спеціальної системи її забезпечення, основним призначенням якої є виконання певних дій, спрямованих, перш за все, на захист національних цінностей і реалізацію національних інтересів. У цьому випадку йдеться про систему забезпечення національної безпеки (СЗНБ) [3].

Суб'єктами забезпечення національної безпеки є:

- Президент України;
- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- Рада національної безпеки і оборони України;
- міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;
- Національний банк України;
- суди загальної юрисдикції;
- прокуратура України;
- місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування;
- Збройні сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України;
- органи і підрозділи цивільного захисту;
- громадяни України, об'єднання громадян.

Координаційним органом з питань національної безпеки є Рада національної безпеки і оборони України.

Національна безпека України забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм.

Відповідно до цього закону [2] розроблені такі програмні документи:

- Стратегія національної безпеки України;
- Стратегія воєнної безпеки України;
- Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України;
- Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України;
- Стратегія кібербезпеки України;
- Національна розвідувальна програма;
- Державні програми у сферах національної безпеки і оборони;
- Державне оборонне замовлення.

У законі зазначено також, що реалізація зазначених документів здійснюється на основі національного оборонного, безпекового, економічного, **інтелектуального** потенціалу [2].

Однак, не передбачено розроблення стратегії чи іншого програмного документа стосовно науково-технічної безпеки, що визначав би заходи із забезпечення захисту наукового та інтелектуального потенціалу держави, наявних у країні конкурентоспроможних технологій. Більше того, у функціях суб'єктів забезпечення національної безпеки відсутні положення про управління інтелектуальною власністю, хоча майже всі вони несуть відповідальність за якість розробки і виготовлення озброєння та військової техніки (ОВТ), а новітнє та якісне ОВТ неможливо створити без використання інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність відіграє важливу роль також у міжнародному військово-технічному співробітництві. Чимало фахівців [7–12] зазначають, що однією з основних умов успішного експорту військових технологій є функціонування дієвої системи охорони інтелектуальної власності.

Саме тому експерти погоджуються, що для забезпечення Збройних сил України новітнім ОВТ, успішного імпорту та експорту військових технологій, що є складовою системи забезпечення військового компоненту національної безпеки, Україна повинна суттєво підвищити якість системи охорони інтелектуальної власності.

Не відпрацьовано механізм реалізації майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ), які за своєю сутністю мали б належати державі, зокрема:

- ОПІВ, що входять до складу нематеріальних активів (НМА) цілісного майнового комплексу державних підприємств;
- державної частки НМА в статутному фонді акціонерних товариств (корпоративних прав держави в статутному фонді (майні) як учасника та засновника господарської організації);
- ОПІВ, стягнених унаслідок заборгованості неплатоспроможного боржника;
- службових ОПІВ, що створені працівниками на державних підприємствах;
- службових ОПІВ, що створені військовослужбовцями та працівниками у військових частинах, закладах, установах та організаціях ЗС України.

Тобто у цих випадках держава фактично є власником ОПІВ, проте юридичне закріплення права власності держави на ці об'єкти в чинному законодавстві України відсутнє, оскільки держава виключена з переліку суб'єктів права інтелектуальної власності [13–14].

Окрім того, ОПІВ можуть бути подаровані, успадковані державою, а також передані у власність держави за результатами виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) або за рішенням суду. Не виключено, що серед зазначених ОПІВ можуть бути і дуже значні з погляду національної безпеки і оборони.

Законодавством не врегульовано також питання із запобігання поданню заявок на винаходи в зарубіжні країни без попереднього подання заявок в Україні, що серед іншого призводить до неконтрольованого витоку нових технологій та їх інтелектуальних складових за кордон. Кримінальним кодексом України не визначено відповідальності за вчинення зазначених дій, хоча така відповідальність передбачена, зокрема, законодавством США, Великої Британії та інших провідних країн. Потребує вдосконалення правова охорона службової конфіденційної інформації, комерційної таємниці, «ноу-хау», більш чіткого врегулювання використання ОПІВ, включаючи об'єкти, створені за рахунок коштів державного бюджету.

Така ситуація призводить до витоку ОПІВ з легального ринку товарів, до так званої тінізації обігу ОПІВ [7–12], а відтак може суттєво впливати на національну безпеку і оборону.

Ці та інші проблеми мали б бути у сфері пильної уваги державної системи охорони інтелектуальної власності для їх якнайшвидшого та ефективного вирішення. Проте, цими питаннями ніхто не опікується. Складається враження, що ОПІВ, які можуть належати до сфери національної безпеки і оборони, державним чиновникам зовсім не потрібні.

Державною системою охорони інтелектуальної власності у країні є структура державних органів виконавчої влади, які розробляють законодавчі та нормативно-правові акти, що встановлюють правила взаємовідносин у сфері інтелектуальної власності та забезпечують виконання цих правил усіма суб'єктами інтелектуальної власності.

Основні принципи державної політики у сфері інтелектуальної власності встановлюють Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України.

Для забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності з метою реалізації державної політики в означеній сфері залучаються в межах

своїєї компетенції інші органи державної влади, а саме:

- Антимонопольний комітет України;
- Міністерство юстиції України;
- Міністерство внутрішніх справ України;
- Державна фіскальна служба України;
- Служба безпеки України;
- Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

Як бачимо, коло органів державної влади, що є суб'єктами забезпечення національної безпеки і оборони, перетинається з колом органів державної влади, що є суб'єктами забезпечення державної політики у сфері інтелектуальної власності. Проте, на нашу думку, коли вказані органи забезпечують національну безпеку, то не враховують питання інтелектуальної власності, а забезпечуючи формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності, не вважають це питаннями національної безпеки.

Вказані державні органи в межах своєї компетенції вирішують питання, пов'язані з охороною, захистом і примусовим виконанням прав інтелектуальної власності в адміністративному порядку; повинні забезпечувати створення та ефективне функціонування механізмів охорони прав інтелектуальної власності та контролю за дотриманням норм законодавства в цій сфері. Однак, незважаючи на значну кількість державних органів, задіяних у сфері інтелектуальної власності, відсутній єдиний орган, відповідальний за розроблення цілісної, по-справжньому державницької політики щодо створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності. Це призводить до появи суттєвих вад у функціонуванні державної системи охорони інтелектуальної власності.

Координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони покладається на Раду національної без-

пеки і оборони України, проте питання інтелектуальної власності контролювати нікому. На наше переконання, саме тому в Україні вже понад 20 років триває процес удосконалення національного законодавства щодо порядку розподілу прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створені у зв'язку з виконанням трудового договору, договору за замовленням, за рахунок коштів державного бюджету. Зауважимо також, що питання забезпечення державних інтересів щодо ОПВ, особливо у сфері національної безпеки і оборони, узагалі не розглядаються.

Таким чином, в Україні практично відсутня державна система охорони інтелектуальної власності, яка ефективно працювала б на захист державних інтересів у сфері створення та комерціалізації ОПВ, що створені за державні кошти або належать до сфери національних інтересів.

Зазначене унеможлиблює здійснення належного захисту інтересів держави в процесі економічного та цивільно-правового обороту ОПВ, особливо результатів НДДКР військового, спеціального та подвійного призначення, що фінансувалися за рахунок бюджетних коштів.

Ефективне забезпечення охорони інтелектуальної власності з дотриманням прав усіх суб'єктів права інтелектуальної власності можливе лише за належного функціонування державної системи охорони інтелектуальної власності, що складається з відповідної нормативно-правової бази та структури органів виконавчої влади, які забезпечують формування та реалізацію єдиної державної політики щодо інтелектуальної власності [15].

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності є Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Однак, із 16 функцій за цим напрямом у жодній не визначено саме формування дер-

жавної політики у сфері інтелектуальної власності, тим паче щодо забезпечення управління інтелектуальною власністю у сфері національної безпеки і оборони [16].

Окрім цього, міністерство відповідальне за формування та забезпечення реалізації державної політики ще у 23 сферах та згідно із визначеними завданнями виконує 237 функцій. Постає риторичне запитання: наскільки реально серед цього розмаїття завдань і функцій якісно забезпечити розроблення дійсно державної політики щодо інтелектуальної власності у сфері національної безпеки і оборони.

Державна система охорони інтелектуальної власності від її створення чомусь асоціюється лише зі структурами, що входили до Державної служби інтелектуальної власності (ДСІВ) та відповідного міністерства, якому підпорядковувалася ДСІВ (ДДІВ, Держпатент тощо). При цьому повністю виключають із цієї системи інші ЦОВВ. Однак, саме ці органи виступають державними замовниками науково-технічної продукції та здійснюють її впровадження, контролюють трансфер технологій, що створені за кошти державного бюджету, у тому числі й при міжнародному військово-технічному співробітництві (ВТС). До того ж, ці органи забезпечують охорону таких ОПІВ, як раціоналізаторські пропозиції та конфіденційна інформація (комерційна таємниця, «ноу-хау»).

Держава реалізує свою політику через уповноважені державні органи виконавчої влади (у першу чергу через державних замовників). Останні повинні забезпечити закріплення за державою прав на результати інтелектуальної діяльності (РІД), пов'язані із забезпеченням оборони і безпеки. З цієї метою вказані органи повинні здійснювати розпорядження правами на РІД, закріплені за державою, спільно з організаціями-розробниками, а також створювати підвідомчі установи для забезпечення залучення в господарський обіг цих результатів.

У цьому розумінні не менш важливим, ніж створення відповідної нормативно-правової бази для розвитку державної системи охорони інтелектуальної власності та інноваційної діяльності у військовій сфері, є створення належної інфраструктури в Міністерстві оборони України (МО України) та в інших ЦОВВ і забезпечення при цьому необхідних організаційних заходів. Зазначена структура повинна забезпечити в рамках своєї компетенції реалізацію державної політики у сфері інноваційної діяльності та охорони інтелектуальної власності, тобто здійснювати управління такою важливою для будь-якої держави діяльністю, як авторське право і суміжні права, охорона прав на об'єкти промислової власності, забезпечення науково-технологічної та інноваційної діяльності, особливо при виконанні державного оборонного замовлення (ДОЗ).

Для виконання зазначених функцій ЦОВВ мали створити структурні підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, як це передбачено законом [17]. Однак, ця вимога не виконується майже всіма ЦОВВ — державними замовниками. Але ж саме ці підрозділи призначені здійснювати роботу із забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності у ЦОВВ та захисту інтересів ЦОВВ щодо реалізації прав на ОПІВ, виявляти та попереджувати можливі порушення. Проте їх не лише не створюють, а й ліквідувають існуючі, як це відбулося в МО України — головному державному замовнику ОВТ.

Міністерство оборони є найбільшим замовником науково-технічної продукції військового та спеціального призначення, розроблення якої супроводжується створенням ОПІВ, і зацікавлене не лише в отриманні зразків ОВТ, заснованих на найновіших науково-технічних досягненнях, що підтверджені охоронними документами (патентами), а й у можливості безперешкодного подальшого використання отриманих результатів інтелектуальної діяльності (РІД). Таке

використання можна здійснити тільки за умови чіткого визначення прав замовника на створені (використані) у процесі розроблення ОВТ охороноздатні РІД і забезпечення їх обліку.

Забезпечення правової охорони, захисту та ефективного використання таких об'єктів мало б стати важливим елементом супроводження НДДКР за ДОЗ на всіх етапах життєвого циклу ОВТ у Збройних силах України та контролюватися при здійсненні ВТС.

МО України та інші органи виконавчої влади, які є державними замовниками, повинні мати у своєму складі структурні підрозділи з питань інтелектуальної власності, завданням яких було б не лише супроводження НДДКР стосовно питань охорони інтелектуальної власності на всіх етапах їх виконання, починаючи з укладення договору, а й організація та забезпечення використання (у тому числі й комерційного) належних прав на ОПВ при дотриманні законних інтересів усіх учасників: України як держави; державних органів виконавчої влади, які є замовниками НДДКР; юридичних осіб-виконавців НДДКР; фізичних осіб-авторів ОПВ; юридичних та фізичних осіб-користувачів.

Однак, на сьогодні ні в МО України, ні в Генеральному штабі ЗС України не визначено структурні підрозділи, на які покладалося б виконання завдань та реалізація функцій стосовно забезпечення охорони інтелектуальної власності та захисту інтересів державного замовника щодо ОПВ, які створюються (використовуються) при виконанні ДОЗ та здійсненні ВТС.

Невиконання цієї вимоги пов'язане, на наш погляд, саме з тим, що ЦОВВ виключені не лише із суб'єктів права інтелектуальної власності, а також зі структури державної системи охорони інтелектуальної власності.

Зокрема, підрозділ з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності в МО України не створено, хоча певна увага питанням охорони інтелектуальної

власності приділялася, було розроблено Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку і раціоналізаторську роботу в ЗС України [18], навіть існував структурний підрозділ, що вирішував питання охорони інтелектуальної власності та патентно-ліцензійної, винахідницької та раціоналізаторської роботи в ЗС України.

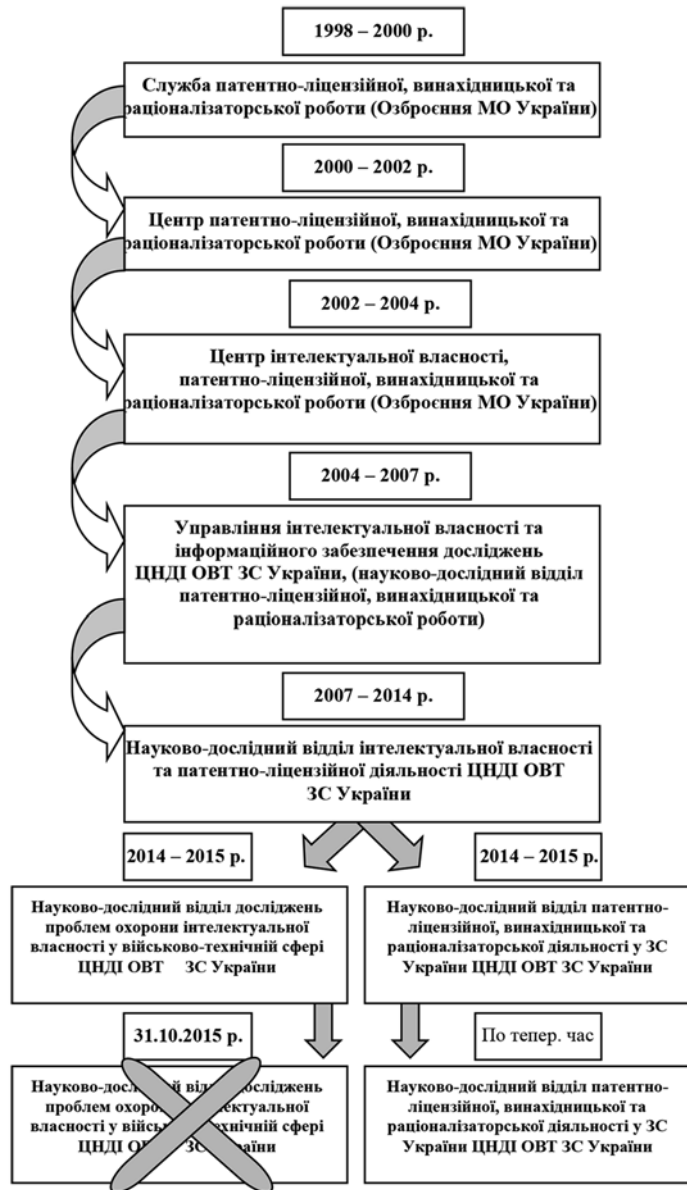
Еволюцію розвитку зазначеного підрозділу можна побачити на мал. 1.

Таким чином, МО України вирішило зосередитися на пропагуванні та розвитку винахідництва і раціоналізації у ЗС України, що, безумовно, необхідно робити. Однак, потрібно визначити, хто буде провадити пошук шляхів вирішення проблем охорони інтелектуальної власності у процесі здійснення наукової та науково-технічної діяльності, розроблення ОВТ, а також міжнародного військово-технічного співробітництва, у якому МО України безпосередньо бере активну участь. Основними проблемами у цій сфері є невизначеність у МО України правовласника ОПВ, що створені за кошти державного бюджету, та нерегульованість правових відносин між замовником, розробником і автором стосовно охорони РІД, що дає широкий простір для появи різних форм недобросовісної конкуренції, унаслідок якої порушуються права авторів, а РІД можуть бути втрачені для держави.

Однією з основних причин недостатньої ефективності впливу держави на сферу інтелектуальної власності є відсутність єдиного державного механізму, що охоплював би всі стадії формування та реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності. При цьому слід розглянути всі органи виконавчої влади, установи та підприємства, діяльність яких пов'язана зі створенням, замовленням і використанням ОПВ. Особливо вагомий вплив при цьому мають державні замовники науково-технічної продукції.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Мал. 1. Еволюція розвитку підрозділу з питань охорони інтелектуальної власності Міністерства оборони України

Для створення сучасної ефективної системи охорони інтелектуальної власності, що забезпечувала б дотримання та захист інтересів усіх суб'єктів права інтелектуальної власності, необхідно створити орган, відповідальний за розроблення дійсно державної політики у

сфері інтелектуальної власності, та підпорядкувати його безпосередньо Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України своєю постановою від 7 лютого 2018 р. № 90 [19] уже створив Раду з питань інтелектуальної власності. Проте, вона є тимчасовим консуль-

тативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, а необхідно створити незалежний орган, який на основі пропозицій і рекомендацій, запропонованих цією радою, іншими органами та науковцями, буде розробляти державну політику щодо інтелектуальної власності з обов'язковим урахуванням національних інтересів із забезпечення національної безпеки в цій сфері.

Окрім того, необхідно законодавчо визначити державний орган, який від імені держави та в її інтересах буде здійснювати права власника ОПІВ, що перебувають у державній власності, а також розробити механізм реалізації положень Конституції України про примусове, за певних умов, відчуження ОПІВ.

Головною метою створення вищезначеного спеціалізованого органу є забезпечення національної безпеки України, підвищення конкурентоздатності вітчизняних розробок нових зразків ОВТ, технологій військового, спеціального та подвійного призначення та їх ефективного використання.

Зазначений орган забезпечуватиме право власності держави на результати інтелектуальної діяльності, що отримані в результаті проведення НДДКР, особливо при виконанні ДОЗ.

До того ж, відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» для забезпечення виконання функцій, пов'язаних зі створенням, використанням, патентуванням і ліцензуванням прав на технології та їх об'єкти, необхідно не рекомендувати, а зобов'язати ЦОВВ створити структурні підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, а також у межах повноважень підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності в інших державних установах, що належать до сфери їх управління. З метою забезпечення ефективності та дієвості роботи зазначених підрозділів вони повинні підпорядковуватися одному із заступників керівника ЦОВВ, до функ-

ціональних обов'язків якого має належати забезпечення керівництва діяльністю ЦОВВ з охорони та використання інтелектуальної власності.

Аналогічні підрозділи повинні бути створені також у науково-дослідних установах, навчальних закладах і підприємствах.

Фахівці зазначених підрозділів мають працювати не лише з питань забезпечення належної правової охорони та ефективного використання створених ОПІВ на користь своїх підприємств, установ, а й перш за все на виявлення ОПІВ, які можуть належати до сфери національної безпеки і оборони. У разі виявлення таких ОПІВ інформацію щодо них необхідно надавати за підпорядкованістю для прийняття відповідного рішення.

Оскільки координацію діяльності державних органів у сфері національної безпеки здійснює Рада національної безпеки і оборони [20], то в її структурі також необхідно створити підрозділ з питань інтелектуальної власності. До основних завдань цього підрозділу повинно належати організаційне забезпечення роботи постійно діючої міжвідомчої робочої групи з питань інтелектуальної власності. Членами цієї робочої групи мають бути представники підрозділів з питань інтелектуальної власності державних замовників, оборонно-промислового комплексу та наукових організацій.

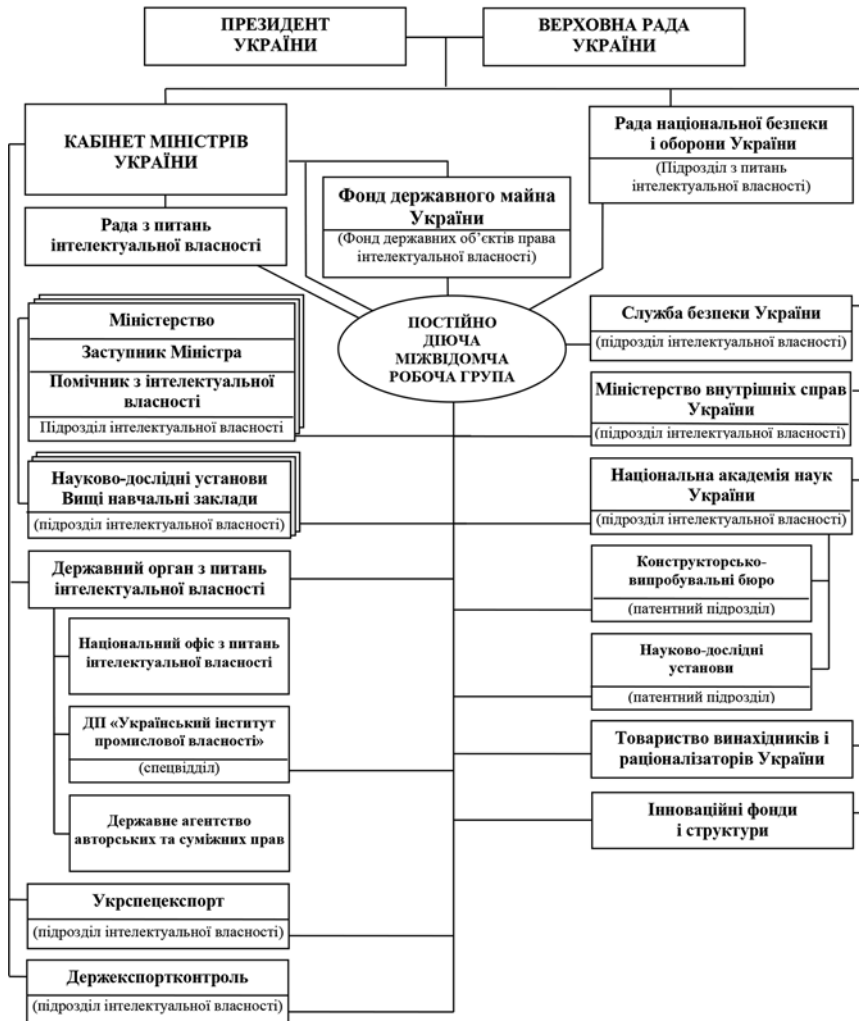
Структурна схема взаємодії органів державної влади із забезпечення формування та реалізації державної політики щодо інтелектуальної власності, особливо у сфері національної безпеки і оборони, наведена на мал. 2.

Така взаємодія дасть змогу виявляти ОПІВ, які можуть належати до сфери національної безпеки і оборони, а також актуальні проблеми у сфері інтелектуальної власності та на цій основі розробляти державну політику, спрямовану на їх вирішення з урахуванням інтересів забезпечення національної безпеки і оборони, а також усіх суб'єктів права інтелектуальної власності: замовників, розробників і авторів ОПІВ.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Структурна схема взаємодії органів державної влади по забезпеченню охорони інтелектуальної власності (Проект)

Мал. 2. Структурна схема взаємодії органів державної влади щодо забезпечення формування та реалізації державної політики стосовно інтелектуальної власності у сфері національної безпеки і оборони

Висновки.

1. Ефективне забезпечення національної безпеки і оборони потребує вирішення проблем державного управління інтелектуальною власністю.
2. Необхідно створити орган центральної виконавчої влади, основ-

ним завданням якого буде формування та реалізація державної політики щодо охорони та управління інтелектуальною власністю з дотриманням інтересів не лише розробників і авторів ОПВ, а й держави.

3. Для ефективного управління інтелектуальною власністю потрібно законодавчо визначити державний орган, який від імені держави та в її інтересах буде здійснювати права власника ОПІВ, що повинні перебувати в державній власності, а також розробити механізм реалізації положень Конституції України про примусове, за певних умов, відчуження ОПІВ.
4. У порядку організаційного забезпечення національної безпеки і оборони доцільно на загальнодержавному та відомчому рівнях утворити відповідні структурні підрозділи з питань управління інтелектуальною власністю і міжвідомчий робочий орган, визначити регламент їх роботи та порядок взаємодії.
5. Забезпечення взаємодії та координації діяльності суб'єктів національної безпеки і оборони з питань управління у сфері інтелектуальної власності є необхідною умовою для ефективного регулювання відповідних процесів, яка забезпечується якістю, законністю, науковою обґрунтованістю, системністю і своєчасністю ухвалення рішень.
6. Вирішення зазначених проблем потребує відповідного законодавчого забезпечення. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Конституція України.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469.
URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
3. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України : аналіт. доп. / О. О. Резнікова, В. Ю. Цюкало, В. О. Паливода, С. В. Дрьомов, С. В. Сьомін. Київ : НІСД, 2015. 58 с.
URL: <http://www.niss.gov.ua>.
4. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Методологічні засади розробки стратегії національної безпеки. Стратегічна панорама. 2004. № 3. С. 15–24.
5. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегія національної безпеки України в аксіологічному вимірі: від «суспільства ризику» до громадянського суспільства. Стратегічна панорама. 2005. № 2. С. 13–26.
6. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Пріоритетність національних інтересів у світлі стратегії національної безпеки України. Стратегічна панорама. 2005. № 3. С. 11–18.
7. Савенко В. Г. Загрози економічній безпеці України у сфері інтелектуальної власності. Стратегічна панорама. 2009. № 4. С. 109–118.
8. В Україні досі не розв'язано проблему роялті для розробників ОВТ.
URL: <http://orpk.com.ua>.
9. Свергунов О. О. Тенденції розвитку оборонної промисловості в умовах глобалізації. Стратегічні пріоритети, № 1 (22). 2012. С. 154–160.
10. Шевченко О. В. Проблемні питання розвитку науково-технологічного потенціалу ОПК України. Стратегічні пріоритети, № 4 (17). 2010. С. 103–108.
11. Єфетова К. Ф., Завгородня М. Ю. Вплив потенціалу оборонно-промислового комплексу на розвиток високотехнологічного виробництва національної економіки. Стратегічна панорама, 1 (38). 2010. С. 116–127.
12. Щеглюк Б. П. Експорт військових технологій у контексті забезпечення національної безпеки України. Стратегічні пріоритети, № 1 (30). 2014. С. 150–162.

13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 45.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1452597396210285>.
  14. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
  15. Зайківський О. Б., Оністрат О. А. Охорона інтелектуальної власності у військово-технічній сфері. *Оборонний вісник. Центр воєнної політики та політики безпеки*. 2017. № 1. С. 22–27.
  16. Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 459.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF>.
  17. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14.09.06 № 143. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
  18. Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України Наказ Міністра оборони України від 05.03.01 № 78 (у редакції наказу МОУ від 30.06.10 N 338).
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0250-01>.
  19. Про утворення Ради з питань інтелектуальної власності : постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 р. № 90.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2018-%D0%BF>.
  20. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 р. № 183 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/183/98-%D0%B2%D1%80>.
1. *Konstytutsiia Ukrainy*.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.
  2. *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 № 2469*.
URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
  3. *Kontseptualni zasady rozvytku systemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy : analit. dop. / O. O. Reznikova, V. Yu. Tsiukalo, V. O. Palyvoda, S. V. Dromov, S. V. Somin. Kyiv : NISD, 2015. 58 s.*
URL: <http://www.niss.gov.ua>.
  4. Horbulin V. P., Kachynskiy A. B. *Metodolohichni zasady rozrobky stratehii natsionalnoi bezpeky. Stratehichna panorama. 2004. № 3. S. 15–24.*
  5. Horbulin V. P., Kachynskiy A. B. *Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy v aksiolohichnomu vymiri: vid «suspilstva ryzyku» do hromadianskoho suspilstva. Stratehichna panorama. 2005. № 2. S. 13–26.*
  6. Horbulin V. P., Kachynskiy A. B. *Priorytetnist natsionalnykh interesiv u svitli stratehii natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Stratehichna panorama. 2005. № 3. S. 11–18.*
  7. Savenko V. H. *Zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy u sferi intelektualnoi vlasnosti. Stratehichna panorama. 2009. № 4. S. 109–118.*
  8. *V Ukraini dosi ne rozviazano problemu roialti dlia rozrobnykiv OVT.*
URL: <http://opk.com.ua>.
  9. Sverhunov O. O. *Tendentsii rozvytku oboronnoi promyslovosti v umovakh hlobalizatsii. Stratehichni priorytety, № 1 (22). 2012. S. 154–160.*
  10. Shevchenko O. V. *Problemni pytannia rozvytku naukovo-tekhnologichnoho potentsialu OPK Ukrainy. Stratehichni priorytety, № 4 (17). 2010. S. 103–108.*
  11. Iefetova K. F., Zavhorodnia M. Yu. *Vplyv potentsialu oboronno-promyslovoho kompleksu na rozvytok vysokotekhnologichnoho vyrobnytstva natsionalnoi ekonomiky. Stratehichna panorama, 1 (38). 2010. S. 116–127.*
  12. Shchehliuk B. P. *Eksport viiskovykh tekhnolohii u konteksti zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Stratehichni priorytety, № 1 (30). 2014. S. 150–162.*
  13. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. Holos Ukrainy. 2003. № 45.*
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1452597396210285>.
  14. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. Holos Ukrainy. 2003. № 49.*

URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

15. Zaikivskiy O. B., Onistrat O. A. Okhorona intelektualnoi vlasnosti u viiskovo-tekhnichnii sferi. *Oboronnyi visnyk. Tsentri voiennoi polityky ta polityky bezpeky*. 2017. № 1. S. 22–27.

16. Pytannia Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.08.2014 r. № 459.

URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF>.

17. Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii : Zakon Ukrainy vid 14.09.06 № 143. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.

18. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro patentno-litsenziinu, vynakhidnytsku ta ratsionalizatorsku robotu v Zbroinykh Sylakh Ukrainy Nakaz Ministra oborony Ukrainy vid 05.03.01 № 78 (u redaktsii nakazu MOU vid 30.06.10 N 338).

URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0250-01>.

19. Pro utvorennia Rady z pytan intelektualnoi vlasnosti : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 07.02.2018 r. № 90.

URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2018-%D0%BF>.

20. Pro Radu natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 05.03.1998 r. № 183. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/183/98-%D0%B2%D1%80>.

Надійшла до редакції 21.05.2020 року

Зайківський О., Оністрат О. Государственное управление интеллектуальной собственностью в сфере национальной безопасности и обороны. Рассмотрена государственная политика по управлению объектами права интеллектуальной собственности в сфере национальной безопасности и обороны. В современных условиях понятие национальной безопасности расширяется за счет включения в него всех новых сфер общественной жизни. Важную роль сыграли новые параметры безопасности, связанные с научно-технической революцией. Исследована государственная система охраны интеллектуальной собственности и эффективность обеспечения национальных интересов ее структурных элементов, в частности в области национальной безопасности и обороны. Рассмотрены существующие проблемы в этой области и разработаны предложения по их решению.

Указано на необходимость создания органа центральной исполнительной власти, основной задачей которого должно быть формирование и реализация государственной политики по охране и управлению интеллектуальной собственностью, а также государственного органа, который от лица государства и в его интересах будет осуществлять права собственника объектов права интеллектуальной собственности, которые должны находиться в собственности государства.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, сфера национальной безопасности и обороны, объекты права интеллектуальной собственности, вооружение и военная техника

Zaikivskiy O., Onistrat O. State intellectual property management in the sphere of National security and defense. The state policy on the management of objects of intellectual property right in the sphere of national security and defense is considered.

Under the current conditions, national security is unconceivable without solving the problematic issues of intellectual property management and creating the necessary pre-conditions for the development of intellectual potential and its use for national security.

At present, the concept of national security is being expanded to include more and more spheres of public life. New security settings related to the scientific and technological revolution have started to play an important role.

Nowadays, issues of the formation of an effective state policy for ensuring national security in all its spheres and manifestations are of great importance. An important component of the mechanism for the formation and implementation of state policy in the field of national security should be the provision of intellectual property management.

However, national security legislation does not provide for the development of a strategy or other programmatic document on scientific and technical security, which would envisage measures to ensure the protection of the scientific and intellectual potential of the state, competitive technologies available in the country.

The question at issue is the fact that the state has not yet developed a national strategy for the protection of intellectual property, which would provide the protection of interests and rights of all subjects of intellectual property rights, and especially the state. Although the attempts to develop such a strategy were carried out repeatedly.

The state system of intellectual property protection and the effectiveness of providing national interests with its structural elements, in particular in the field of national security and defense, are investigated. Current problems in this area are explored and suggestions are made to resolve them.

There exists a necessity for creation of the central executive authority, the main task of which should be the formation and implementation of the state policy on the protection and management of intellectual property, as well as the state body, which, on behalf of the state and in its interests, will execute the ownership rights of the objects of intellectual property rights that are in state property.

Key words: intellectual property, sphere of national security and defense, objects of intellectual property rights, armament and military equipment